

Od straha su polignuli Tho ti njemu pripravici
 I nek recim odmetnuli Neg ja hoju svojim rosluci
 Niti rote tho vie hoje Toholimi sivot brati
 Nit se tobom tho pristaje A na dobro ako povratu

 Hjime juda nestitunice Tohol kases hornost dvoji
 Mestka svoja otpetunice Tohol ploces Gubor moju
 Tho ti skivri mojim mih Dase nisi bez rodio
 Ter ti tako mene narili Skitaniji li mnogo bio

 Harnost tvoje tuina golije Goli vice voljadose
 Sinoe nage prao ti je Gospre koji teli dase
 Tilom svojim jest pitoo Negal sivot sine tvogo
 I huc svoja piti doo Nad svim Gudma prihrothoga

 A poh toho njez isdada Hec juda Sharijote
 I audijom tad pridaje Gosto ucimis no sirote
 Koji drugo ne iskohu Pone turan teli jas
 Hec ga smehunt, su rijeku Hec ni Boga svoj isdeo

GOSPIN PLAČ

rukopis iz Vele Luke

Nikola Bačić
Dom zdravlja dr. Ante Franulović – Vela Luka
Ulica 1, br. 1
HR 20270 Vela Luka
nikola.bacic1105@gmail.com

Primljeno: 7.3.2022.

UDK 783.65

Sažetak: Autor u ovom tekstu donosi lokalnu inačicu Gospina plača, širom poznate korizmene popijevke. Rukopis je zapisao Franić Šeparović Bare na prijelazu 19./20. st., a sredinom 20. st. prepisala njegova kćerka Roza udana Vlašić Baja. Uz integralni tekst njezinog prijepisa, povremene bilješke s objašnjenjima arhaičnih jezičnih izraza, autor donosi i uvodni tekst s kontekstualnim pojašnjenjima.

Ključne riječi: Gospin plač, Vela Luka, obitelj Šeparović Bare

Gospin plač je najpoznatija hrvatska korizmena popijevka, nazočna stoljećima u tradiciji Dalmacije, Kvarnera, Hercegovine, Bosne i Slavonije. Uvidom u tragove ove pobožnosti kroz povijest, uočiti ćemo kako čašćenje Gospe Žalosne seže u same početke kršćanstva, dok prvi pisani izvor o ovom napjevu nalazimo u Engleskoj u 11. st. pod nazivom „Planctus beatae Virginis“ koji se pripisuje sv. Anselmu Canterburyjskom (1033.–1109.), velikom teologu i filozofu svoga vremena. U uvodu ovog napjeva saznajemo kako je sv. Anselmo, posteći i moleći, tražio od Blažene Djevice Marije da mu objavi bol i muku svoga Božanskog Sina. Gospa mu se ukazala, rekavši da je Božanski Spasitelj u svojoj mucijer trpio i patio da nema čovjeka koji bi to mogao ispričati bez plača i boli. No ona će mu to ipak priopćiti sve redom jer je u preobraženom stanju, pa stoga i slobodna od svake boli. Sv. Anselmo postavlja pitanja na koja mu Gospa odgovara. Cijeli se „Planctus“ dijeli u 16 poglavlja; počinje molitvom u Getsemanskom vrtu, a završava se time kako položiše Isusa u grob.

Gospin plač je najpoznatija hrvatska korizmena popijevka. Čašćenje Gospe Žalosne seže u same početke kršćanstva, dok prvi pisani izvor o ovom napjevu nalazimo u Engleskoj u 11. st.

To djelo je imalo velikog utjecaja i na kasnije autore djela s temom Gospe Žalosne. Tako talijanski pjesnik Jacopone da Todi u 13. st. piše svoje najpoznatije djelo „Il pianto della Madonna“ („Gospin plač“), a pripisuje mu se i poznata latinska tužaljka „Stabat Mater dolorosa“ („Stala plačuć tužna mati“).

U našim krajevima za ovu pučku pobožnost zaslužni su franjevci koji su, s dopuštenjem crkvenog sudišta, ove pučke laude proširili Bosnom i Slavonijom te su danas u ovim i drugim hrvatskim

krajevima očuvane u različitim inačicama glazbene tradicije. Najstariji dosad poznati Gospin plač u hrvatskoj glazbenoj baštini jest onaj iz Picićeve ili rapske pjesmarice (čuva se u Oxfordu, u Bodleian Library), a potječe iz 1471. godine. To je dramatizacija dijaloškog dramskog teksta Gospina plača. Zapisao ju je rapski kanonik Matija Picić 1471. godine. Sadrži još neke poznate pjesme, poput „Va se vrime godišta“. Picićeva pjesmarica je najstariji zapis na hrvatskom jeziku i latinici na razini cijele Europe.

U tradiciji hrvatskih Plačeva puno je izvornog i domaćeg. Europski (osobito talijanski) Plačevi poslužili su samo kao uzor i nadahnuće. Tridesetak godina nakon najstarijeg Picićevog teksta *Plača* tiskan je glagoljski *Plač* u zborniku Šimuna Klimantovića (1505. i 1514.). Slijedila su izdanja u narativnom obliku: u Osorsko-hvarskoj pjesmarici (1533.), Korčulanskoj (1560.), drugoj Rapskoj (1563.), Budjanskoj (1640.).

S obzirom da Gospin plač u našem narodu od davnina predstavlja jedan od najsnažnijih momenata promišljanja Kristove muke i smrti, ova se pobožnost uspjela prenijeti s generacije na generaciju sve do današnjih dana. Kao i „Planctus“ sv. Anselma, Gospin plač u hrvatskoj tradiciji opjevava Isusovu muku od Getsemanskog vrta do polaganja tijela u grob. Iako sadrži nekoliko stotina versa, ljudi su je u narodu znali gotovo naizust. Znaju ga i čim čuju prvi dio sloga poznat im je nastavak koji slijedi. To je praksa koju naš narod poznaje već stoljećima. Ako uzmemo u obzir činjenicu da je do prije stotinjak godina veći dio naroda bio polupismen ili nepismen, onda je upravo moć pamćenja velikog broja slogova bila nešto posebno, nešto što je krasilo veliki broj istaknutih pojedinaca.

Sređujući svoju arhivu pronašao sam omotnicu s natpisom Gospin plač. U omotnici je rukom pisana pjesma izvornog velolučkog Gospinog plača. Na kraju pjesme je dodana natuknica „Vlašić Ruža, Vela Luka, prepisala 23/6/2005., a prošlog Gospin plač pripisala 8/4/1952. od mog pokojnog oca Franić Šeparović Bare od njegovih puno prije“.

Iz ove kratke napomene može se zaključiti da se ovaj velolučki Gospin plač prenosio iz generacije na generaciju što mu daje na važnosti. Teško je zaključiti je li ovaj Gospin plač izvorno napisan u Veloj

S proslave 90. rođendana Franka Franića Šeparovića Bareta - sjedi u sredini, okružen djecom i zetovima. Kćerka Roza udana Vlašić Baja nalazi se prva zdesna. Vela Luka 20.3.1962. Privatna zbirka Marice Surjan - Vela Luka

Kao i „Planctus“ sv. Anselma, Gospin plač u hrvatskoj tradiciji opjevava Isusovu muku od Getsemanskog vrta do polaganja Kristova tijela u grob. Iako sadrži nekoliko stotina versa ljudi su je u narodu znali gotovo naizust.

Luci ili potječe iz neke od pjesmarica. Zanimljivo je teološko poznavanje teme što sugerira da je autor bio teološki potkovana osoba, svećenik ili bogoslov. Sam jezik, pomalo arhaičan, može se smjestiti u 19. st. Većinom je napisan ikavicom i skoro potpuno je razumljiv današnjoj generaciji.

GOSPIN PLAČ

Vrime došlo jur¹ budući
Da sin Božji hotijući²
Samo naše rad ljubavi
Svoj vik svršit svit ostavi

Hoti prije s učenicim
Svojim virnim nasljednicim
U ljubavi večerati
I jaganca blagovati

Još za stolom on sidjaše
I nauke njim davaše
Tad se Juda s njeg ustade
I tim mislim njeg izdade

U grad udilj³ tad poteče
Ter glavaram ovo reče
Što rekoste meni dati
Nočas ću ga vam pridati

On bo biše prije bio
Od njih ter sve utvrdio
On sam ??? noć čekaše
Najzgodniju nju čekaše

Kad on njega razumiše
Pogodbumu izbrojiše
A sva cina priopaka
Bi trideset srebrnjaka

Od njih četu tad zapita
I strah jer ga biše svita
Nočas reče pojdićemo
I našavši svezatćemo.

Štograd pita sve mu daše
Jer to željno dočekaše
I noć mrkla jur već biše
Kad se iz dvora uputiše

I jer hodit nevidoše
Mnogi fenjer svoj nosaše
Drugi zublje imađahu
Ter goruće prinosahu

Strašno bihu oružani
S mačim, štitim s buzdovanim
S nožim sabljam sulicami
S harbam⁴ sta??? sulicami⁵

Da na vojsku udariti
Il grad koji otvoriti
I temelja budu htili
Žešće spravni nebi bili.

On prid njima gredijaše
Jer vrtao znadijaše
Buduć u njem dohodio
Već krat s meštrom i molio

Znamenje im hoti dati
Kog ja budem celivati
On jest njega uhvatite
I momnjivo povedite

Na molitve Isus biše
Kad već k vrtu pristupiše
Juda tada sam poteče
Poljubi ga pak mu reče

Evo sam se povratio
Meštre iz grada gdje sam bio
Zato lipo pozdravljam te
I srčeno celivam te

Tada Gospe doma staše
Ter u srcu predavaše
Vele dobro jer znadiše
Da jur vrime došlo biše

Tad u smetnji sva budući
I često se obzirući
Vidi Ivana učenika
Isusova ljubeznika

Kako njega tužna vidi
Sva se stresu i problidi
A kad vidi da cviljaše
Jur se ositi što bijaše

Al želeći bolje znati
Hoti njega upitati
Poče njega tad tišiti
Ter⁶ mu ovako govoriti

Riči Gospine

Nut⁷ se dragi moj ustani
Ter mi zbilne glase pravi
Što se od Sinka mog dogodi
Gdi je što se njem dogodi

Ali jer te plačna viditi
Sva se stresem i sva predam
Glas da ćeš mi tužan dati
I srce mi prostriljati

Riči Ivanove

Kad jur Gospe želiš znati
Pravo ću tu sve kazati
Što se zgodi Sinku tvomu
Al pridragi Meštru momu

Sinoć netom večerasmo
I jaganca blagovasmo
Za priliku nami dati
Hoti noge svima prati

Pak pojdosmo put Siona
Prišao potok od Cedrona
A kad potok taj prijdosmo
U vrtao unidoosmo

S nami Juda ne bijaše
Ali misto znadijaše
Buduć u njem već krat bio
Skupa s Meštrom i molio

Ostaviše druge stati
Trojicu nas hoti brati
Meni jedna hod milova
Samnom Petra i Jakova

1 Već

2 Htijući

3 Uvijek, stalno

4 Kratko koplje

5 Strijeje, u prijepisu iz 2005. Roza Vlašić je ponavljanje rime zamijenila sa „sjekirami“

6 Pak, a

7 Nu, gle, vidi

Posrid vrtla s njim hodasmo
Pa tu sva tri ostadosmo
Malo dalje on poteče
Ter na голу zemlju kleče

Na svoj obraz pak prostri se
I svom Ocu pomoli se
Krvavo se tad znojeći
Ove riječi govoreći

Otče čudne veličnosti
Pun ljubavi pun milosti
Ako more kako biti
Nedaj ovu čašu piti

Ako hoćeš pak inako
Pripravljen sam svakojako
I što goder budeš htiti
Srčeno ću ispuniti

Na molitvu dok on staše
Nam se vrlo svim drimaše
Bjehu oči oteščale
I bijasmo jur zaspali

Tri krat bližji nas pohodi
Da se komu što ne zgodi
Poče potom nas buditi
Ter ovako besiditi

Što spavate ustanite
S pomnjom bdijte i molite
Da među vas ne udari
Napast koga ne privari

Nuder⁸ dragi dignite se
I moleći čuvaj te se
Jer premda je duša spravna
Nevoljna je put mlohava

Ovo netom on izreče
Vrativši se opet kleče
Tad od oca primi svoga
Poklisara Nebeskoga

Koji smirno pozdravi ga
I prijako pokripi ga
Davši njemu razumiti
Da mu valja smrt trpiti

Još on tako tu klečeći
I to vruće sve moleći
Eto Juda prid svim prvi
Za njm vojska sva se vrvi

Svi bijahu utrešeni
Kako lavi razdraženi
Al se svaki njim pomete
Kad im reče kog ištete

Natrag zemlji svi padoše
I bez svisti ostadoše
Kad im potom ovlast dade
Na noge se svak ustade

Juda tada k njem poteče
Ter zdrav meštre njemu reče
Pak hinbeno njeg celova
A reče mu meštar ovaj

Prijatelju što si došao
Ter koji je tvoj posao
Tako ljubeć mene izdaješ
I zlotvorom sad pridaješ

Tad svi na njeg nasrtaše
Uhvatiše i svezaše
Dok tu tako biše smetnja
Učenici daše pleća

Od tuge bi pukla stina
Videć kako svoga Sina
Biju drvljem rukom jakim
I oružjem svakojakim

Da ga samo moš nazriti
Pa kakav je prociniti
Rekla sin moj gdi je
Jerbo sin moj ovo nije

Izvan sebe ti bi ostala
I tu mrtva k zemlji pala
Vidit gdi ga svaki psuje
Ruži bije pogruđuje

Šnjim s otuda podigoše
I k Ani ga povedoše
Nemilosno turajuć
I bez dušno lupajuć

Hodi brzo mene slidi
Za života da ga vidiš
Jer svaki od njih jako žudi
Da ga sudac na smrt sudi

Učinimo sad na volju
Umiljeno ja te molju
Da ga živa zatečemo
I što god im bar rečemo

Riči Pisaoca

Kad ću Gospe tužne glase
Od žalosti uzdrćase
I ništa mu tad ne reče
Već na zemlju suzna kleče

Na nju pade tuga taka
Da je radost mine svaka
I taku joj muku dade
Da za sebe već ne znade

Niđ već može uzgor⁹ stati
Poče zemlji sve padati
Tad pritrči Mandalina
Ter je primi na koljena.

Zatim sestre nje prispiše
I plač ljuti učiniše
U tom stanju nju videći
I na žalost nje misleći

Kad se Gospi svist povrati
Oči sestram tad obrati
Ter započne uzdisati
I naričuć (?) govoriti

Riči Gospine

Ah moj Bože jadna ti sam
Sestre mile tužna ti sam
Ove glase sad primivši
I dogadjaj razumivši

8 Nu, daj, hajde

9 Uspravno

Kakvu tugu primi na se
Jur već svaka domišlja se
Rad dragoga Sinka moga
Uhvaćena bez razloga

A moj Sinko prigizdavi
Ma raskošo i ljubavi
Kud ću komol¹⁰ ja bez tebe
Jur sam napol izvan sebe

Ajme lipa dušo moja
Meni nije već pokoja
Komu ću se sad uteći
Komu žalost moju reći

Gdi su sada učenici
Virni tvoji nasljednici
Koji stobom svud idjahu
I za umrit govorahu

Od straha su pobignuli
I nek rečem odmetnuli
Niti za te tko već haje
Nit za tobom tko pristaje

Ajme Juda nesritniče
Meštra svoga otmetniče
Što ti skrivi moj sin mili
Ter ti tako mene ucvili

Harnost¹¹ tvoja tužna gdi je
Sinoć noge prao ti je
Tilom svojim jest pitao
I krv svoju piti dao

A pak tako njegov izdade
I žudijim tad pridaje
Koji drugo ne iskahu
Jer ga smaknut svi željahu

Tko ti njemu priporuči
Neg ja koju s njim razluči
Tako li mi život skrati
A za dobro zlo povrati

10 Kamo

11 Čestitost, zahvalnost

Takol¹² kažeš harnost tvoju
Takol plačeš ljubav moju
Da se nisi bar rodio
Srićniji bi mnogo bio

Toli¹³ veće valjadoše
Jaspre¹⁴ koje tebi daše
Negol život Sina moga
Nad svim ljudma prikrotkoga

Jao Jude Škorijote
Zašto učiniš na sirote
Pače (?) tužan tebi jao
Jer si Boga svog izdao

Mande draga ustani se
Sinku samnom uputi se
Znaš da sam ti¹⁵ dobro htio
I da ti je meštar bio

I vas molim sestre moje
Jer po meni vam je svoje
Da sad gradu potecimo
I sve što je izvidimo

I ti Ivane nas čuvati
Hoćeš i put kazivati
Kuda Sinka mog vodiše
Kud li s njime prohodiše

Sudca ćemo zanj moliti
Da nam hoće pokloniti
Može biti da se ganu
I mučiti njegov pristanu

Opet velju¹⁶ ne kasnimo
Već svi skupa potecimo
Ne bi li ga dali nami
Videći nas u suzami

12 Tako

13 Toliko, tako

14 Novci, sitni srebrnjaci

15 Znaš da ti je (?)

16 Kažem

Riči pisaoca

Tužna mati tad se uputi
Putem čineć plač priljuti
A sva bi ti priblidila
Ka bi krvi kap vidila

Jerbo dobro znadijaše
Da nje Sinko krv lijaše
Šnjom i sestre hodijaše
I žaleći naricaše

Hodeć jadona posrćaše
Jer u tuzi sva bijaše
Al ju sestre podizahu
I na ruke uzdizahu

Još noć posve mračna biše
Kada dvoru pristupiše
Ane dvor se nazivaše
Ki Kaifin tast bijaše

Knjemu bihu dovrvili
Kad ga bihu uhvatili
Jer im biskup biše bio
I njih na put otpravio

Tu jer pritom progovori
I kratko mu odgovori
Malkus pljuskom njegov zamlati
I za dobro stizim¹⁷ plati

Al kakvu mu pljusku dade
Modar obraz vas ostade
Jer mu ruke do ramena
Biše s gvožđem oklopljena

Taj udarac prinemili
Tužnu majku gorko ucvili
Ljuto ciknu to videći
Pak žaleći govoreći

Riči Gospine

Ajme lipo lice moga
Sinka dragog i miloga
Joh! kakva je to desnica
Kakva li je zaušnica

17 S tim

Ah Malkuse neharniče
A nesretni nesretniče
Ter kakvo je udaranje
Kakvo li je to lupanje

Stizim li ga sada plati
Što ti noćas uho vrati
Kad od Petra osičeno
Bi od njega izličeno

Ah moj Sinko moj pokoju
Sad ti vidiš žalost moju
Nit ću pristat tugujući
Lice tako gledajući

Lice lipo i rumeno
Tako si mi nagrdjeno
Što ću tužna jedna tkoga
Da pomože Sinka moga

Riči pisaoca

Jošter Gospe naricaše
Kad od tuda posukaše
S njima ruke bihu jako
Svezanemu naopako

Kaifi se uputiše
Otud jer on biskup biše
Pridanj došav osvadiše¹⁸
I bezdušno svidočiše

Govoreći zakon da je
Novi nek zna istina je
Crkvu veli razoriti
Pak u 3 dni sagraditi

Puk je čudno prihinio¹⁹
I zla dosta počinio
Još se hvali da je od Boga
I sin daje svemogoga

Tad Kaifa usta gori
Ter mu veli nut govori
Bogom živim zaklinjen te
Jesi li Božji sin pitam te

I ću Boga spominjati
Isus za čast mu dati
Usta sveta tad otvori
I kratko mu odgovori

Isus

Kad odgovor jur moj želiš
Da sam Božji sin sam veliš
Ovako ti odgovaram
I znaj bistro da ne varam

Vidit će te pak ljuskoga
Sina sideć s desne Boga
Hodeć Božjoj po kriposti
U oblaci od jasnosti

Riči pisaoca

Tad Kaifa rasrdi se
I vas ugljiv²⁰ promini se
Razdri svite viknu dosti
Jer svi jurve čuvše prosti

Nut Pilatu potecite
I što reče njem recite
Ter ga s pljuskom izlupaše
I na lice svi pljuvaše

Pak ga zgrabe kako lavi
U naglosti bez ljubavi
Pilatu se uputiše
Jer on tada sudac biše

Kad ga njemu prikazaše
S jednim glasom zavikaše
O pravedni gospodine
Sudi krivca nek pogine

Tada Pilat njih zapita
Iz koga je kraja svita
Ne htijuć se privariti
I tutjina osuditi

On bo jošter neznadiše
Da kralj njegov Irud biše
A kad začu reče ljudi
Irud neka njega sudi

K njemu dakle povedite
I osvade²¹ prikažite
Ako krivac bude biti
Pravdu će vam učiniti

Rad obzira kog imade
Pilat Irud mir mu dađe
Jer zlotvori prinemili
Prvo tako bihu bili

Tad k njemu ga povedoše
A kad pridanj izvedoše
Mnogo se Irud obveseli
Jer ga odavna vidit želi

I jer čuo biše bio
Da je čudo počinio
Uzdaše se on viditi
Da će koja učiniti

Irud mnoge riči strati
Al Isus mu rič ne vrati
I zato se nanj rasrdi
Ter ga s vojskom svom pogrdi

Čini bijelim da se ogrne
Pak Pilatu da se vrne
Al bijelim se pokrivaču
Brez pameti ki bijahu

Tad i majka posrćući
Za njim hodeć sve plaćući
Vidjeći ga odivena
Bjelom svitom ka monena²²

Tako dakle njeg slideći
A to više sve cvileći
Polumrtva na tle kleče
Ter ove mu riči reče

Riči Gospine

A vidiš li Sinko mili
Kako tvoja majka cvili
Obazri se i vidi me
I s pogledom utješi me

18 Optužiše

19 Prevario, zaveo

20 Bijesan

21 Tužbe

22 Luđaka

Ter to li je za te odića
Da sam mrtva kamo srića
Toli razlog koga čine
Ljudi vrutku²³ od istine

Mudrost ista ti budući
I skrovita sva znadući
Pak bijelim zaoditi
Da svim za smih moraš biti

Ajme pravdo već te nije
Kad Irudov sud taki je
Jada si mu što kriv bio
Ili pameti izgubio

On se ludjak može zvati
Nit se more veće dati
Jer koji mu razum daje
Za bezumno zlo poznade

Bože sveti čudne zloće
Bez zakonja i slipoće
Može li se zamisliti
Zlobnost gora i viditi

A kad svi su jednomni
Ter pristupit ne dadu mi
Izvodu te u plahosti
Turajući bez milosti

Za te molim korist nije
Jer kad molim svak se smije
Što ću brižna što ću sada
Prigorkoga puna jada

Riči Pisaoca

Dokle Gospe naricaše
I svom Sinku govoraše
Sva dovrvi pogotovu
Vojska dvoru Pilatovu

U dvor kad se svi skupiše
Dvorska vrata zatvoriše
Ulist majci ne dadoše
Već nemilo otiskaše

Oko njega svi stajahu
I na priko nanj gledahu
Oštro zubim svi škriplući
Sudca hlepno²⁴ čekajući

Sajde²⁵ Pilat potom toga
I vidjevši svezanoga
Koja tužba reče njima
Suprot tome od vas ima

Svi rekoše da zločinac
Posve nije i još hinac²⁶
Ovde nebi svezan bio
Nit bi ga se tko dodio

A sad ovo svi velimo
I čisto ti govirimo
Da ga smakneš i umoriš
A drugo nam ne govori

On bo veli daje od Boga
I sin daje svemogoga
On zakone stavlja nove
Ter se kraljem našim zove

Jeli pravo da se ovaki
Čovik pusti priopaki
Jel se otežeš dobro pazi
U zlo koje ne ugaziš

Ova koja prikazasmo
I na znanje tebi dasmo
Sve su stvari od istine
Sudi dakle nek pogine

Pilat reče kad velite
Da je krivac i velite
Da pogine vodite ga
I po pismu sudite ga

Tad glas opet svi digoše
I s vapajem njem rekoše
To se nama ne pristoji
Već u samom tebi stoji

Pilat onda njemu reče
Od kad ime tako steče
Eto tebe kraljem tvore
Je li istina što govore

Buduć dotle mučat stao
Isus ni rič ne rekao
On mučati tad pristade
Ter mu odgovor ovi dade

Isus

Il si od sebe to poznao
Ili ti je tko kazao
Kralj jesam li ti me pitaš
Jesam al ne ovog svita

Svita da sam kralj ovoga
Imao bi i ja koga
Koji bi me sad branio
Ter ne bi ovde svezan bio

Ali sam se rodit htio
I čovik se učinio
Da ne leži svit u tmina
Već da pozna što je istina

U pravici tko god hodi
Mene sliša i nahodi
Ovako je kako velim
Jer spasenje svakom želim

Riči Pisaoca

Kad ću Pilat ne bučite
Reče dali promislite
Nije tako to suditi
Veće treba izviditi

Vi velite da ga umorim
A da drugo ne govorim
A ja vama velim opet
Što ću kralja vašeg propet

Kad Pilata razumiše
Do neba se glas pružiše
Drugog kralja mi nemamo
Cezaru se svi klanjamo

24 Jako željeti nešto

25 Side

26 Prijetvoran, glumac, praviti se pametan

23 Izvor, vrelo

Daj nemoj der već kasniti
Ni toliko lastan²⁷ biti
Hoće pravda misto svoje
Sudi dakle i pravo je

Pilat poče tad misliti
Kako će ga izbaviti
Rečem slugam uzmite ga
Ter ga zbičem izbijte ga

Njega sluge tu zgrabiše
K stupu tako svezan biše
Da ga jeste krv oblila
I još zemlju natopila

Odrt tako vas bijaše
Da se svaka kost viđaše
Nit mu ostade nigdi cilo
Za crt igle slavno tilo

Pak mu ruke oprostiše
I naj opet navališe
Bijuc ružec i psujući
I za rugo nanj pljujući

Tim spletoše čudnu krunu
Prioštroga trna punu
Ter ga njome okruniše
I na glavu štapom biše

Ušlo trnje u moždane
Jur bijaše na sve strane
I živ samo tad ostade
Da put umre jer ne dade

Tako strašno izranjeno
I tom krunom okrunjeno
Pilat puku tu stojeći
Ukaza ga govoreći

Evo čovjek koji svoga
Nema obličja jur ljuskoga
Zarad smrtni ljuti rana
Buduć odrt sa svih strana

Što suviše već želite
Jur kakav je i vidite
A da rečem po razlogu
Pravo smaknut ja ne mogu

A kad vidi majka diva
Sinka svoga jedva živa
Svega krvlju oblivena
I nemilo nagrdjena

Od žalosti umiraše
I bez svisti jur bijaše
Koku kako malo steče
Naričući jedva reče

Riči Gospine

Ajme Sinko srce moje
Kako li je tilo tvoje
Tako mi te nagrdiše
I za rugo okruniše

Evo cvilim i uzdišem
Evo jedva dušom dišem
Znam da sam ti tužna mati
Al ne znam ti pomoć dati

Glava Sinko kakva ti je
Svak bi reka tvoja nije
Kakvi obraz diko moja
Krvav i pun mrtvog znoja

Ej Pilate zlo ne bio
Što si sada učinio
Pravda tvoja ter to li je
Da se dere tko kriv nije

O neharne vi Žudije
I nemile krvolije
Što mi od sina učinite
Zašto mi ga nagrdiste

Nije li vas milovao
Nijel čuda dilovao
Nijel mrtvim život dao
I betežna²⁸ odzdravlja

Gdi je ljubav zakon gdi je
Harnost vaša ter to li je
Toli njemu povratiste
Posli dobra kog primiste

Sad komu ću kud ću što ću
Na toliku reći zloću
Vidit propast puka moga
A prognata od svakoga

Cvili kukaj tuguj plači
Štogod imaš sve potlači
Što ću tlačit što mi ostaje
Kad mi tebe sad nestaje

Što se dobra htit mogaše
U tebi se nahodjaše
I brez tebe dušo moja
Nemam mira ni pokoja

Riči Pisaoca

Jošter Gospe hotijaše
Žalit ali ne mogaše
Jer joj glasa već nestade
I na srcu tuga pade

Tu žudiji vikat staše
Ter iz glasa svak vikaše
Ta pedipsa²⁹ nije dosti
Za njegove sve tamnosti

Za njegov nema odgovora
Ni drugoga dogovora
Sad ga nemoj već braniti
Već on mora mrtav biti

Opet Pilat jer vidješe
Da kriv Isus ne bijaše
Puštati ga nastojeći
Reče njima govoreći

Jur običaj ja vaš znadem
I trebanje da vam dadem
Krivca koga vi želite
I za koga umolite

27 Komodan, spor

28 Bolesnog

29 Kazna

A vi dobro znate sami
Da je blagdan sutra vami
Hoće li te radi toga
Barabana il ovoga

Jur Isus znate tko je
A Baraban znate što je
Al koji čuo nije
Život njegov ev ovi je

Baraban je podbunitelj
Mnogi smuča³⁰ pobunitelj
On ubio jest čovjeka
I od svud je na nje vika

Ovi tolko učinio
Nije nit je kog ubio
Nu dakle promislite
Koga će te kog recite

Ovo Pilat govoraše
Jer ga prava poznaše
Al žudiji kad to čuše
S jednim glasom podviknuše

Da tog propneš svi velimo
Barabana svi prosimo
Jer taj vašeg Boga psuje
Govoreći sin da mu je

A kad Pilat ču te glase
Onda većma uzbojase
Ter ga upita tako zdravo
Od kuda si kaži pravo

Odgovor mu Isus ne da
Već ponizno zemlju gleda
Pilat reče što ne zboriš
Zašto samnom ne govoriš

Ne čuješ li potribniče
Kako mnoštvo na te viče
Ja te mogu izbaviti
I mogu te pogubiti

Život i smrt tvoja stoji
Sad u rukam samo mojim
Od kuda si dakle kaži
A drugoga već ne traži

Kako janje Isus staše
Dokli Pilat besidaše
Usta sveta tad otvori
I kratko mu odgovori

Isus
Kad jur hoćeš da besidim
Oblast imaš i ja vidim
Al imao vlasti ne bi
Da zgor³¹ nije dato tebi

Nit bi sud tvoj dobar bio
Da ne bude Bog hotio
Koji pak me tebi dao
U grih veći jest upao

Riči Pisaoca
Čuvši Pilat izvede ga
I reče im vidite ga
Što mislite drugo nije
Evo kralj vaš od Žudije

Kad te riči razumiše
Svi u jedno zavapiše
Propni njega svi velimo
A sve jedno govorimo

Ovde sudac znamo da si
A cezarov zlotvor nisi
Znaj ako ga neš suditi
S njm prijatelj nećeš biti

Jer tkogod kralj zove se
Od cesara odmeće se
Pazi dakle zarad njega
Ti ne budeš kriv od svega

Ovo kad mu navistiše
I cesarom potpritiše
Sva mu slabost onda pade
A prostota već nestade

Side tada na pristolje
Premda priko svoje volje
I reče im vodite ga
Tere na križ propnite ga

Kad osudu razumiše
Svi na njega navališe
Rastezoše opet biše
Pa nanj teški križ staviše

Tužna majka sva problidi
Kad pod križem njega vidi
I ne moguć već pojati
Poče zemlji upadati

Al ju sestre podigoše
Pak za vojskom s njom pojdoše
Žena jošter³² tad se uputi
Šnjim čineći plač priljuti

Tu kad Isus družbu vidi
Da plačući njega slidi
Pogleda ih dobrostivo
I reče im milostivo

Isus
O Sijonske jadne žene
Ne plačite zarad mene
Na vas iste vi cvilite
I na porod vaš žalite

Vrime doći jerbo hoće
U komu se reći hoće
O nesrične dojilice
A blažene neplodnice

U dan oni strahoviti
Planine će govoriti
Gore na nas ??? padnite
A bar danas pritisnite

Jer kad ovu čine štetu
U zelenu još drvetu
Što će onda učiniti
Kada bude suho biti

Riči Pisaoca

Još ovako govoreći
Isus pade križ noseći
Nemoguć se već držati
Ni na noge više stati

A križ ovi kog nosaše
Lakat osam dug bijaše
A po priko od 4
Od sadašnjjo novoj miri

I još htiše da duljini
Odgovara u težini
Biše od hrasta sva zelena
Štgod malo poravljena

Šnjim zločinca 2 vodjahu
Koga smaknut hotijahu
Jedno biše ime Dižma
A drugi se zvaše Gižma

Razbojnici bihu bili
I zla dosta počinili
I propet ih šnjim hotiše
Za pogrdit njega više

Ove hodit silovahu
A Isusa potezahu
Jer budući na tle pao
Ne biše se još ustao

Kada vidi tužna mati
Njega tako potezati
Nemoguće odoliti
Poče plačuć govoriti

Riči Gospine

Ajme Sinko ljuta rano
Moja diko i obrano
Ter su tvoji družbenici
Nemilosni razbojnici

Toga li sam dočekala
Toga li se naplakala
Da te tako pogrdiš
I s lupežom osudiše

Ah propasti ah zlobnosti
Ah gorkosti ah žalosti
Ter križ nosit na rameni
Tja³³ do kosti ogoljeni

Ter te s takom družbom vodu
I načine iznahodu
Da nagrdu tilo tvoje
I da rane srce moje

Već te molim Sinko blagi
Al primili i pridragi
Da mi dadeš križ nositi
Već ne mogu podnositi

Tako ću se umiriti
Kad te budem izminiti
Onda neću već plakati
Kad ti izminu budem dati

Riči Pisaoca

Dokla Gospe tu cviljaše
Isus s križem put sliđaše
Kada malo naprid pojde
Na njeg mrtva nesvist dođe

I jer snaga njeg izdade
Licem svojim na tle pade
Tad viknuše da svak stane
Dokle opet ne ustane

Majka jadna kad to spazi
Kako da je nož porazi
Udilj pade kako stina
Blizu svoga dragog sina

Glas bijaše izgubila
Mrtvim znojem oznojila
Ah moj Sinko samo reče
Pa joj riči ne doteče

To bi srce kamen bilo
Koje ne bi procvililo
Majku tužnu gledajući
Malo Sinom još dišući

Svrhu zemlje sin ležaše
Koga lice sve bijaše
Vele strašno izranjeno
U čin smrtni prominjeno

A kod njega majka pala
Sva se u suzam okupala
Niti može knjemu doći
Nit mu može dat pomoći

Oružnici tad gledaše
Da još malo živ bijaše
I ne može ni hoditi
A kamoli križ nositi

S njega teški križ digoše
I Šimunu pridodaše
Cirineo on se zvaše
Ter iz sela tad idjaše

On ne htiše križ nositi
Al ne može ino³⁴ biti
Na se dakle kad križ primi
Uputi se među njimi

Tad Isusa podigoše
I nemilo povedoše
Kalvarija misto biše
Gdi se propet imadiše

Kalvarija tumačeći
Mrtva glava hoće reći
Jer tu kosti sve bijahu
One kojih propinjahu

Međutim se i po svisti
Jadna majka od nesvisti
A sestre im pomogoše
Ter za vojskom s njom hodaše

Kada na vrh gore biše
Kalvariju to vidiše
Da sva nad njim vojska staše
I na križ ga propinjaše

Jedni ruke rastezahu
 Drugi čavlim pribivahu
 A udarac jeka staše
 Da sva gora glas vraćaše

Kad bi koga majka čula
 Sva bi iznova protrnula
 Samo kripost Božja dade
 Da tu mrtva ne oстане

A kad svaka dovršiše
 I križ uzgor usadiše
 Isus poče tad moliti
 I svom ocu govoriti

Isus

O moj Oče svemogućí
 Jur na svitu ja budući
 Ti znaš da sam ispunio
 Sve potanko što si hotio

Činio sam što je bolje
 I umirem drage volje
 Vražju silu jur oborih
 I čoviku raj otvorim

Sad te molim Oče mili
 Svrhu sviju ti se smili
 Da te budu svi štovati
 Pa kraj s tobom uživati

Ti svim ovim sad oprosti
 Buduć Otac od milosti
 Da ih koji ne pogine
 Jer ne znadu koja čine

Sad su moji protivnici
 A nek budu nasljednici
 Njim se dostoj milost dati
 Da se mogu pokajati

Riči Pisaoca

Dočim Isus viseć staše
 Molitvu tu činjaše
 I lupeža 2 propeše
 Pa se rugat s njim počeše

Aj neglasni čudotvorče
 A izvrsni rukotvorče
 Koji crkvu razoruješ
 Pa u 3 dni sagrađuješ

A naš kralj zdrav nam bio
 Čudni li si zadobio
 Imat će se s kim hvaliti
 Kada k ocu budeš priti

Jer gdi drugim život dade
 Sad ga tebe već nestane
 Valja reći da kriposti
 Tvoje nisu sve vridnosti

Lupež paka govoraše
 Koji sliva tad visaše
 Ako Božji ti sin jesi
 Nas i sebe s križa snesi

Ovo Gižme rič bijaše
 Al to Dižma ne veljaše
 Već osorno nanj zavika
 Što govori jel prilika

Ti sam znadeš da smo krivi
 Nit je pravo da smo živi
 Al pravedno ovi gine
 Nepravedno bez krivine

Pak Isusa gledajući
 Reče njemu uzdišući
 Molim da me ne zabudeš³⁵
 Kad u carstvu tvomu budeš

Isus njega buduć čuo
 Na milost se jest ganuo
 I skrušena njegov videći
 Utiši ga govoreći

Isus

Kad je tako ja ti velju
 Ispunit ću tvoju želju
 Danas bit ćeš u pokoju
 Ter uživat slavu moju

Riči Pisaoca

Isus tako govoreći
 I milosno njegov tišeći
 Židi trudni³⁶ svi sedjahu
 I nanj kadgod pogledahu

Uz križ jadna majka staše
 I mučeći uzdisaše
 Videć Sinka da skončaje
 I da život mal mu ostaje

A kad Isus majku vidi
 Da već ništa ne besidi
 On započe nju tišiti
 Ter ovako govoriti

Isus

Ženo nemoj već plakati
 Nit tužeći, uzdisati
 Doli mir svom srcu daj
 I malo me sad poslušaj

Brez sumljenja³⁷ jur svakoga
 Ti znaš volju Oca moga
 Svih otkupit da sad imam
 Tamnom smrću koju primam

Ja se k Ocu poč opravljan
 I za sada tebe ostavljam
 Rekoh nemoj već plakati
 Drugog ću ti sina dati

Eto ti Ivan moj primili
 Sin nek ti je u svim dili
 Nek te čuva nek te služi
 I nek s tobom već ne tuži

Tebi Ivane nju pridajen
 Za mater ti nju pridajen
 Znaj da sam ti sve pridao
 Sad kad sam ti majku dao

³⁶ Umorni

³⁷ Bez sumnje

³⁵ Zaboraviš

Riči Pisaoca

Isus ovo njoj govori
Da je štogod razgovori
Jer bližnji njoj bijaše
Nego s njim što trpljaše

Ivan kako mater steče
Prignuv glavu k njom poteče
A kakono nje sin pravi
Do smrti je ne ostavi

Ah tko bi igdar³⁸ uzdržao
Suze ter sad neplakao
Videć novu tu rodbinu
Procinjući tu sudbinu

Gleda majka Sina svoga
Za tim gleda na novoga
Pak promišlja u gorkosti
Rodjenoga izvrsnosti

Smišlja tko je njen Sin bio
I koj Ivana porodio
Opet gleda pak uzdiše
Videć da joj jur izdiše

Ali premda u tom stanju
I smrtnome dokončanju
Još za majkom čezne sane
Da joj na put tko ne stane

Tako misleć izdržaše
Suze i već ne prevkase
Al ne moguć pridobiti
Žalost poče govoriti

Riči Gospine

Ah moj Sinko poljubljeni
Ah preslatki i medeni
Riči tvoje premda mile
Srce su mi prostrilile

Jer čujuć te razmine
O tuge mi duša gine
Te kako će Ivan biti
Sin mi Sinko plemeniti

Ti sin Boga velikoga
Od čovjeka sin jednoga
On pri tebi koliki je
Kolik oni koga nije

Pak ga misto sebe daješ
Mene sada njem pridaješ
Što ću tužna jel prilika
Ah žalosti privelika

Još mi veliš uzdisati
Nemoj više ni plakati
A može li igdar biti
Da ja mogu to podniti

Ajme kud ću jol komu ću
Smela sam se ne znam što ću
Umrit želim al ne mogu
Nije drugo hvala Bogu

Riči Pisaoca

Dokle Gospe tako cvili
Ožednio Sin primili
I zapita žedan piti
Imadući jur umriti

??? žedja žedja biše
Kom otkupit nas želiše
Rad što bio i došao
I sam sebe na smrt dao

To žudije razumiše
I mrtva ga već hotiše
Žući i octa pomišaše
Pa tu gorkost pit mu daše

Buduć Isus okusio
I nemilost njih vidio
Ne hti piti doli svomu
Otcu reče nebeskomu

Isus

Otče dobro jur svršeno
Jest što od mene bi rečeno
Ja dovrši volju tvoju
Sad ti dajem dušu moju

Riči Pisaoca

Ovo rekah malo dahnu
Prignu glavu ter izdahnu
+

A kad Isus duh pridade
Čudno smućen svit ostade
Sunce jasnost tad izgubi
Dojde mračak i pogrubi

Tmast oblakom crni hodi
Misec netom to se zgodi
I svit osta vas pun tmine
Jer primine kralj istine

Sva se zemlja strašno strese
Jer Bog čovjek smrt podnese
Zastor crkve vas napoli
Razdere se tja do doli

Smrt povrati što pomori
Jer se mnogi grob otvori
Mnogi sveti ustadoše
Ter u sve grad hodaše

Planine se rastvoriše
Gradje mnoge oboriše
I živine bez razloga
Svi smrt plaču svoga Boga

Kad stvorenja svaka tada
Poruši se cvili jada
Što je od majke tužne bilo
Što li joj se dogodilo

Križ bijaše zagrlila
Sva u sebi prominila
Ter krv Sinka celivaše
A drvetu govoraše

Riči Gospine

Ah moj križu gorka željo
Smrtna Sinka mog posteljo
Ter na tebi moj sin mili
Sa ovog se svita dili

Ter ti li si odar moga
Sinka dragog i miloga
Na kom umrit njemu dade
S kog duh svoj ocu poda

Ter čovik ti česti tada
Na kojima tvorac svita
Hoti njega otkupiti
Gorki život svoj dospiti

Križu križu ah gorkosti
Premda jesi pun slatkosti
Jer po tebi svi grišnici
Sad su rajski baštinici

Ja sam majka ???
Ah prigni se ter te molim
Da ja s tebe Sinka ???
I u svoje krilo primim

Da nad njima ruke sklopim
Pak od tuge sva rastopim
A vodu će oči dati
Ter ću rane ja oprati

Križu drvo posvećeno
Za spasenje određeno
Daj mi Sinka moga tilo
Na tebi je dosta bilo

Sin je to moj križu sveti
Koga najpri u pameti
Začeh potom i porodim
Već daj mi ga kakogodi

Križu križu ah žalosti
Priko ??? momu oprosti
Jer mi tuga srce kosi
Pamet mota i zanosi

Istina je da tugujem
Al iz srca tebe štujem
Jer si oružje otkupljenja
Jer si ufanje od spasenja

Riči Pisaoca

Dok tu majka naricaše
I prikladno križ moljaše
S njom i sestre nje bijahu
S drugim ženam i cviljahu

Muške glave tu ne biše
Neg sam Ivan jer sve ???
Ina vojska odvrvila
Buduć mrtva njegovidila

Tako tužna ta družina
Plačuć mole Gospodina
Da bi tkogod još došao
I skinut ga pomogao

Tot Josipa ugledaše
Da se k njima približaše
Noseć listve da ga skine
S križa prije noćne tmine

Svak Josipa poznavашe
Jere³⁹ plemić on bijaše
Posve čovik od razloga
Bogat vrstan boječ Boga

Kod Pilata biše bio
Od njegov tilo isprosio
Jer ga htiše pokopati
I novi mu svoj grob dati

Buduć križu pristupio
I nanj listve naslonio
Započe ga otkivati
Tupe čavle izbivati

A kad čavle povadiše
I s križem ga rastaviše
Na krilo ga majka prija
Sad neg igda žalosnija

Paka poče celivati
Strašne rane tužna mati
Iz dubine uzdišući
Groznim suzom njih perući

Nad njim ruke raspinjaše
Od žalosti pak sklapaše
Al ne mogu već trpiti
Poče naglas tu vapiti

Riči Gospine

O svi koji prihodite
Razmislite i vidite
Jeli u komu bila slična
Žalost mojoj i prilična

Evo Sina sad izgubim
Koga sa svim srcem ljubim
Slavu diku ures svita
Od trideset i tri lita

Bijah majka od radosti
Sad sam more sve gorkosti
Sinka mrtva gledajući
I na krilo imadući

Ah moj Sinko prigizdavi
Vrutče žive sve ljubavi
Smrt me strilja na sve strane
Videć ove strašne rane

Ajme Glavo sve mudrosti
Razabranja i triznosti
Kako si mi izranjeno
I nemilo nagrđjeno

Oči promkim sunca jasnost
Mogaše se zvati tamnost
Vaš prislatki pogled gdi je
A umro je već ga nije

Usne lipa i rumena
Žuci i octom natopljene
Kako vaše rumenilo
U blidnost se prominilo

Ajme ruke provrćene
Ah i noge probijene
Kako ste mi požutile
I biloću izgubile

Ajme boče otvoreni
Mrtva s kopljem probodeni
S desne strane počivavši
Pa kroz srce protiravši

Bože čudne nemilosti
Bezakonja i tamnosti
Ter mi mrtva ne prostiše
Već te tako nagrdiše

Što si kadar učinio
I kriv komu kadgod bio
Mili Sinko srce moje
Kad ti ne znaš za grih što je

Kad si mudrac svemogoga
Razum bistri sin istoga
Ter promislit tko bi htio
Da si kada sagrišio

??? što ti učiniše
Kako zlobno umoriše
Gore nego zlotvornika
Neg najgoreg razbojnika

Ružo jedna prirumena
A sad krvlju pošćropljena
U što si se okrenula
Kako si mi uvenula

Premda mrtav sad kakav je
Ter jur vidiš srce moje
Kako pliva u gorkosti
Kako kuca u žalosti

A najviše sada čujem
Jer se s tobom razlučujem
Buduć da te pokopati
I zna tvoja tužna mati

Ja te ostavljam istina je
Jer ovako hoćeš da je
Al me možeš razumiti
Kakva ću ti od sad biti

Ti bo jesi duša s kojom
Dišem jadna a ne svojom
Nit bi duh moj sad živ bio
Da ne budeš ti hotio

Sinko lipi moj oprosti
Ako ne znam reć radosti
Ne znam jer mi tuga cipa
Srce dušo moja lipa

Gorku premda u jauku
Blagoslivljem tvoju muku
Jer su duše otkupljene
I od ropstva izbavljene

Otče vični svemogući
Ja već reći ne znadući
Velim samo slava tebi
Jer svog sina primi k sebi

Riči Pisaoca
Dokli Ivan nje sin novi
Za greb svaka prigotovi
Novoj majci prikloni se
I ovako proglasi se

Riči Ivanove
Ja znam majko kako ti je
I plakati korist nije
Jer da bude on hotio
Ne bi sada mrtav bio

Ljubav ovo sve dilova
S kojom tamni svit milova
Tako za svit otkupiti
Hodi gorku smrt trpiti

Sama vidiš kako mi je
Nit znam pamet moja gdi je
Jer me tuga obujala
I žalost me nadhrvala

Al se plećih svi stisnimo
Volji Božjoj poklonimo
Ti znaš ovo učiniti
Bolje neg ja zamisliti

A svaka se ovo znala
Još kad si ga na svit dala
Nit je tebi smrt njegova
Koja čudna stvar iznova

Svi plaćimo kako znamo
Jer mlohavu put imamo
Al se opet ustrpimo
I tužiti pristanimo

Dostoj nam se tilo dati
Da ga idemo pokopati
Jer se sunca jasnost skriva
I noć jur već pristupila

Riči Pisaoca
Dokli Ivan besidjaše
Majka s pomnjom njegov slišaše
A govorit kad pristade
Tužeć Sinka njim pridade

Kad na ruke njegov primiše
Običajno učiniše
S častiju ka se pristojashe
I svom meštru hotijashe

Mrtvo Tilo obloživši
Pak u platno obavivši
U grob novi sahraniše
I kamen ga zaklopiše

Buduć ova dospivena
Ne bi žalba dovršena
Jer premda se prilagahu
Slabost shrvat ne mogahu

Žaleć dakle majka Sina
I tužeći sva družina
Svak otiđe svojoj kući
Uskrsnuće čekajući.

Vlašić Ruža 8/IV 1952 god

Bilješke prepisivačice

Zakantala ga Roza u Veli Tornik
2/4-1996 g
Zakantala Roza Veli četvrtak
28/3-2002 g.⁴⁰

⁴⁰ Roza Vlašić Baja rođ. Šeparović Bare (23.6.1919.–3.9.2012.) je ovaj tekst „pripisala“ i 23.6.2005., izmijenivši poneke izraze koji su očito i njoj bili strani. Kako bi bili što bliži izvorniku, uredništvo se odlučilo na objavu starijeg rukopisa. Pritom su vršene tek logične ispravke i razdvajanja spojenih riječi. Na nekim mjestima nije bilo moguće pročitati rukopis pa su zabilježeni upitnici.